

>>>

Pravá skutečnost

530701

„Pravost“ nemá charakter objektivní; proti podstatě věci x jejich pravosti; není ovšem subjekt předpokladem pravosti, nýbrž spíše opačně: subjekt je určen krom své holé existence pravostí, resp. pravou skutečností. A to určen k tvoření, činnosti – anebo zániku. Určen však nikoli objektivně, „neosobně“, věčně, nýbrž jen tak, že je (nebo není, ale to je jen jiný způsob, jak jest) angažován.

Jest nyní otázka, zda onou pravou skutečností pro člověka je nicota, prázdno, či cosi člověku cizího, nepřátelského, jeho lidství drtícího, aneb je-li to něco, co může být jednou z garancí jeho lidské cesty.

Co stojí proti skutečnosti pravé? Nejen „skutečnost zdánlivá“ (ostatně to je protimluv), nýbrž především právě skutečnost objektivní, tj. neangažující. Člověk má tendenci se od pouhé objektivnosti odvolat k pravé skutečnosti; je ovšem jednou z hlavních otázek, zda nebude pravou skutečností zklamán či přímo zdrcen.

Pravá skutečnost ovšem nemůže v žádném případě být světem vedle světa objektivnosti. Pravá skutečnost musí být cosi jako pravá tvář či podstata jsoucna vůbec a tedy i podstata samotné objektivnosti. Musí to být cosi objektivně skutečného, i když z titulu pouhé objektivnosti neodlišitelného a nerozpoznatelného. Kdyby šlo o pouhou chiméru, k níž by se člověk odvolával, znamená to v nejlepším případě právě to, že pravé skutečnosti není, resp. že je jí nicota, prázdno.

<<<

>>>

[Otázka po pravé skutečnosti]

530818-1

Otázka po pravé skutečnosti je původně integrální součástí otázky po pravém životě: takový život je totiž pravý, který je v konformitě s pravou skutečností. Aby člověk dosáhl pravého života, musí se přimknout k tomu, co samo je pravé a co je zároveň zdrojem, základem veškeré další pravosti.

Kdy se však člověk počíná tázat po pravém životě? V čem je důvod, který ho k takové otázce vede? Je základní životní zkušeností jakýsi pocit marnosti, prolhanosti života ať už v části nebo v celku. Jsou celá údobí, o nichž se člověk dodatečně přesvědčí, že nebyla k ničemu; nebo jindy, že měla nechtěné, záporné, třeba až katastrofální výsledky. K podstatě lidského života patří právě ono vědomí jakéhosi napětí a někdy dokonce rozporu mezi tím, co se děje a událo, a mezi tím, co by se mělo dít a udát. Nejde tu jen o vědomí neuskutečněných možností a nenaplněných okamžiků, nýbrž o tlak minulých událostí, které se nám staví v cestu při nových rozhodováních a které nás zavlékají proti naší vůli nebo alespoň proti našemu lepšímu přesvědčení a předsevzetí na cesty, o nichž často již předem víme, jak jsou bez východu či bez konce, marné, zavádějící, odcizující člověka sobě samému či věčně se v kruhu obračející samy do sebe a tak nikam nevedoucí.

Slovem řečeno, život přes to, že je něčím kladným, že je hodnotou, není pro člověka hodnotou postačující a poslední. Je také promarněný, zmrhaný,

prázdný a neúspěšný život, často spíše živoření či přímo zkomírání. A už proto se klade člověku vždy znovu otázka, který život tedy není pouhým živořením, který je životem opravdovým, a potom ještě, který z opravdových je tím pravým, což znamená nejen nejlepším ve smyslu relativním, nýbrž také skutečným, platným. Člověk se nemůže smířit s myšlenkou, že jeho omyly a poklesky jsou stejně skutečné jako jeho nejlepší činy; táhne tedy čáru mezi obojím a chce k pravému životu počítat jen ty druhé. Čestný čin chce vidět jako skutečnější, opravdovější než lež a zbabělost. To nemusí znamenat hned pokus o sebeospravedlnění tím, že se viny a prohřešky neberou vážně. Jde spíše o důvěru v kosmickou spravedlnost, která vyhladí a vymaže všchnu nepravost a zachová jen to, co je pravé. Člověk hledá nějakou pevnost, nějakou záruku mimo sebe, která rozhodne pro život pravý a proti životu marnému. Chce se opřít o to, co jeho život může učinit životem pravým. Dospívá k přesvědčení, že chceli dosáhnout pravého života, nesmí zůstat sám v sobě, nýbrž musí vyjít ven a přimknout se k zdroji veškeré pravosti, totiž k samému základu, jádru vší skutečnosti, ke skutečnosti pravé či absolutní.

Pravá skutečnost jako problém čistě noetický, gnoseologický má tuto anthropologickou minulost. Přestože patří k podstatě noetického zkoumání nedbat podobných souvislostí nebo alespoň na nich nestavět, nelze otázce pravé skutečnosti po právu rozumět, aniž bychom pamatovali na její původ, tj. aniž bychom zkoumali – programově vzato – poměr mezi pojetím pravého života a pojetím pravé skutečnosti v různých historických útvarech kulturních a myšlenkových.

To neznamena nebo aspoň nemusí znamenat ústupek subjektivismu. Jde však o to, že pravá skutečnost se nemůže ve své plnosti a ve svém jádru projevit resp. přijít k slovu jinak než právě tam, kde se po ní člověk ptá, kde o ni usiluje, kde se snaží jí dosáhnout resp. přiblížit a připodobnit se k ní. Jistěže okruh působnosti či platností pravé skutečnosti není omezen na tuto lidskou subjektivní sféru; nicméně tato sféra je přece nejvlastnějším jejím působištěm, nejvlastnějším místem, kde se pravé skutečnost může uplatnit a ukázat právě jako pravá. I v tom je znovu vidět nerozlučnou souvislost problému pravé skutečnosti s probléme pravého života: konce konců jde o oboustrannou souvislost. Neplatí jenom, že pravý život se nutně musí starat a opřít o pravou skutečnost, nýbrž také naopak pravá skutečnost se ve své nejvlastnější podstatě a ve své vlastní podobě může ukázat jen v pravém životě, jeho prostřednictvím. Snad i tak, že pravá skutečnost vypadá ve své nejvlastnější podstatě jako pravý život resp. že přímo jest pravým životem. S tohoto hlediska pak se ukazuje onen zvláštní charakter pravé skutečnosti, že totiž není objektivitou vedle jiných objektivit, s nové, jiné stránky. Nejde tu už o protivu objektivita – subjektivita, nýbrž o dvojí typ skutečnosti, snad o dvojí úroveň reality. Vedle dění objektivního, které je postaveno doprostřed objektivit, ale neřadí se k nim, nýbrž spíše je organizuje, zvládá, konformuje sebe i je ve smyslu, který není dán objektivně, čili jehož průběh není setrvačností či souhrnem a souhrou rozmanitých setrvačností, nýbrž aktivitou.

Historicky jsme však konec konců jen poučení o tom, jak jednotlivé epochy pojímaly pravou skutečnost, jak o ni usilovaly apod., není však zřejmé, jak mám pravou skutečnost pojímat my. Je jisté, že – předpokládáme-li ovšem, že pravá skutečnost opravdu jest, což v přísném významu lze bez obtíží učinit – v dosavadních dějinách a v nejvlastnější podobě právě v dějinách pojetí pravé skutečnosti se pravá skutečnost ukazovala; přesto však se problém jejího pravého postižení před námi otvírá nutně vždy znovu, neboť nám už není dnes přístupná ona pravá skutečnost, jak se tehdy ve svrchovaném napětí a soustředění při pokusech o její postižení sama

ukazovala, nýbrž pouhé záznamy, úločky fakt, přeložení bezprostředního zážitku a nejnvtřnější osobní zkušenosti do lidské mluvy, do zprávy, do úvahy,, do filosofického systému. Nemůžeme ovšem jít jinou cestou; i my se musíme konec konců pokusit o lidské vyjádření toho, co poznáme jako svrchovanou pravdu, se vši rezervou a se vším risikem. Ale konec konců jde především o to,, aby naše pojednání, zkoumání, rozbor, pojetí či systém byly především osobním vyznáním a teprve potom reflexí nad minulými pojetími.

A tak se nám otvírá otázka, zda problém pravé skutečnosti není falešným problémem; či přesněji, zda důvěra, s níž člověk hledí k pravé skutečnosti, není marnou důvěrou, zda význam, který člověk připisuje pravé skutečnosti pro svůj život, tj. pro pravý život lidský, není přeceněn, zda je to význam vskutku pozitivní, zda spíš není pravá skutečnost něčím, co v posledu člověka deprimuje a ničí, co je člověku cizí, ba nepřátelské, co právě spíše drtí jeho lidství než zakládá a garantuje. Je tu otázka, zda úzkostlivá otázka po pravém životě není jen zoufale odvážným opovržením vším skutečným, jen slepým pokusem prolomit obrovské masivy bezsmyslné objektivity hluchým zavoláním na cosi smysluplného, co však ve skutečnosti neexistuje.

(Praha, 530918-1, a-c.)

<<<

>>>

530906-1

Filosof nemůže jinak než se pokoušet najít absolutno a sloužit mu celou bytostí. A v tom je právě zdroj určité tragiky filosofického počínání (ostatně každého, které o absolutno usiluje), že nakonec vždy musí ve svém úsilí ustat, že se musí dosažených výsledků vzdát, že musí nastoupenou cestu opustit a začít nově, neboť vždy znovu se dříve nebo později objeví cosi objektivního, co se pokusí vztáhnout směr filosofického úsilí na sebe, co se tedy bude vydávat za absolutno, co se postaví na jeho místo. Je podstatnou součástí filosofického úsilí, objevovat a odhalovat každý takový pokus o zcizení filosofického úmyslu; tragické v jistém smyslu však je, že takové odhalení musí provádět vždy znovu na sobě samém a u sebe samého. Filosof téměř vždy ve chvíli, kdy už už dosahuje absolutno, kdy má pravou tvář skutečnosti na dosah ruky, kdy usiluje o poslední postižení pravého stavu věcí, pravé skutečnosti, troskotá, neboť dosažené a postižené se ukáže být napodobeninou, prostě něčím jiným, cizím, nechtěným a nevolaným, ukáže se daností mezi jinými danostmi, skutečností uprostřed jiných skutečností, slovem marností a snad i ukazatelem marnosti samého původního úmyslu a úsilí. Lze z toho uzavřít, že ono úsilí po pravém se pravému vzdaluje, že prostý život má primát nad životem pravým, resp. že filosofie je v rozporu s životním štěstím? Ať tak či onak, úsilí o pravý život, o pravou skutečnost je možné i skutečné; samo to úsilí je již dokonale s to narušit strukturu prostého života i strukturu pouhé danostnosti tohoto světa. Prostý život už nemůže být štěstím leč skrze neprobuzenost nebo zapomnění. A tím je zbaven své plnosti; stává se částečným, neuspokojivým, omezeným, plochým , nízkým. Hloubky i výšky jsou mu zapovězeny.

(Praha, 530906-1.)

<<<

>>>

530920-1

K cestě za pravou skutečností náleží rozsáhlá myšlenková aparatura, bez níž sice to pravé zůstává zdrojem, nemůže se však stát chtěným, vědomým cílem. Charakter této aparatury však není a nesmí být konstitutivní, tj. pravá skutečnost jí nesmí být definována. Jde spíše o zprůhlednění neprůhledností, tedy o jakýsi pomocný akt negativní. Vše žije z pravé skutečnosti, ale svým životem ji zakrývá. Tendence k imanentizaci uvnitř života je de facto v ždy jistým druhem jeho zcizení; takovou imanentizací se život upíná k neživotu, k předmětu, k setrvačnosti. Život zdánlivě sám v sobě uzavřený a sám sobě dostačující je ve skutečnosti životem podřízeným něčemu předmětnému, ergo životem zcizeným. Všední lidský život je pln takové odcizenosti. Právě pro detaily životní je charakteristické, že člověk není u sebe, nýbrž u věcí a uprostřed nich. Postavit si otázku po pravém životě znamená však vzít si odstup od těchto věcí, tj. vidět všední jednotlivosti právě jako jednotlivosti, jako detaily; znamená to ptát se po tom podstatném, co zakládá životní smysl, po pravém jsoucnu, pravé skutečnosti. Takovou otázkou vybědne člověk ze své odcizenosti; jít potom zpět k průběhu životních detailů je už možné jen jako zapomenutí po dočasné probuzenosti. Pouhou otázkou však není ještě smysluplnost životní konstituována. Nicméně je tak nastoupena cesta, na níž je to podstatné v životě zbaveno neprůhledné clony životní nahodilosti, nepodstatnosti, okrajovosti. Zbývá otázka, zda výsledkem bude čirá průzračnost, prázdnota, nic, či zda spíše dospějeme k odhalení zdroje pravého života. Pravý život resp. to pravé v životě nemůže být nic jiného než pravda o něm; a pravda o životě je pravdou o jeho vztahu k celku resp. o jeho platnosti uprostřed celku. A tato pravda o životě nutně prochází složitou myšlenkovou aparaturou.

(Praha, 530906-1.)

<<<